

NARODOWY
INSTYTUT
ZDROWIA
PUBLICZNEGO

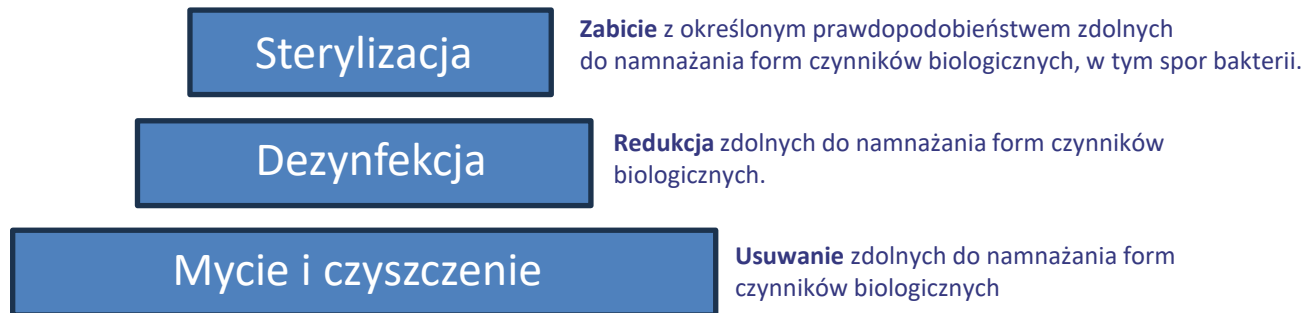
PAŃSTWOWY INSTYTUT
BADAWCZY

**Dekontaminacja wyrobów wielorazowego użytku
w obszarze medycznym
– metody sterylizacji niskotemperaturowej**

Agnieszka Chojecka

Dekontaminacja wyrobów wielorazowego użytku

- Poziomy dekontaminacji wyrobów wielorazowego użytku.

Sterylizacja

- Sterylizacja – proces niszczenia zdolnych do namnażania się form biologicznych czynników biologicznych.

Wytyczne sterylizacji 2017, wydanie drugie poprawione i uzupełnione

- Sterylizacja – zwalidowany proces stosowany w celu otrzymania produktu, wolnego od zdolnych do życia drobnoustrojów.
- Proces sterylizacji – szereg działań lub czynności potrzebnych do osiągnięcia określonych wymagań dotyczących sterylności.

Definicje z normy PN-EN 285: 2016-03 Duże sterylizatory parowe

Podział metod sterylizacji

W zależności od czynnika temperatury:

- Wysokotemperaturowe
  - Najczęściej stosowane temperatury sterylizacji to 121°C i 134°C
  - Sterylizacja parą wodną w nadciśnieniu
- Niskotemperaturowe
  - Zakres temperatur sterylizacji poniżej 60 °C.
  - Wykorzystują chemiczne czynniki sterylizujące, związki chemiczne, gazy.

Metody sterylizacji niskotemperaturowej

- Sterylizacja tlenkiem etylenu (EO)
- Sterylizacja parą wodną i formaldehydem (LTSF)
- Sterylizacja waporyzowanym nadtlakiem wodoru (VH_2O_2)
- Sterylizacja plazmą z nadtlakiem wodoru

Metody sterylizacji niskotemperaturowej

- Dobór metod sterylizacji zależy od rodzaju sterylizowanego materiału.
- Proces sterylizacji nie powinien uszkadzać lub zmieniać właściwości sterylizowanego wyrobu.
- Sterylizatory niskotemperaturowe powinny być używane wyłącznie do sterylizacji produktów, do których zostały przeznaczone i zaprojektowane.
- Odpowiedni cykl powinien być wybrany dla określonego załadunku, jego skuteczność powinna być potwierdzona przez walidację.

Metody sterylizacji niskotemperaturowej

- Mają zastosowanie tylko wówczas jeśli nie można zastosować metody sterylizacji parą wodną w nadciśnieniu.
- Jeśli instrukcja użytkowania wyrobu medycznego zaleca zastosowanie sterylizacji niskotemperaturowej.
- Metody sterylizacji niskotemperaturowej powinny zapewniać skuteczność sterylizacji na poziomie SAL (Sterility Assurance Level) $\leq 10^{-6}$.

Skuteczność procesu sterylizacji niskotemperaturowej

Skuteczność procesu sterylizacji będzie uzależniona od:

- Początkowej ilości drobnoustrojów
- Oporności drobnoustrojów
- Zależności temperatury od czasu niezbędnego do zabicia 90% populacji drobnoustrojów (od wartości D – czasu dziesięciokrotnej redukcji drobnoustrojów).

Śmiertelność mikroorganizmów w procesie sterylizacji

Temperatura
procesu – 120°C

Czas (minuty)	Liczba żywych mikroorganizmów na początku nowej minuty	Liczba mikroorganizmów zabitych w ciągu minuty	Liczba mikroorganizmów ocalałych na koniec każdej minuty	
1	1 000 000	900 000	100 000	10^5
2	100 000	90 000	10 000	10^4
3	10 000	9 000	1 000	10^3
4	1 000	900	100	10^2
5	100	90	10	10^1
6	10	9	1	10^0
7	1	0,9	0,1	10^{-1}
8	0,1	0,09	0,01	10^{-2}
9	0,01	0,009	0,001	10^{-3}
10	0,001	0,0009	0,0001	10^{-4}
11	0,0001	0,00009	0,00001	10^{-5}
12	0,00001	0,000009	0,000001	10^{-6} (SAL)

Skuteczność procesu sterylizacji niskotemperaturowej

- Skuteczność procesu sterylizacji niskotemperaturowej zależy od:
  - stanu mikrobiologicznego wyrobów medycznych i/lub ich komponentów
  - walidacji i rutynowej kontroli procesów mycia i dezynfekcji
  - kontroli środowiska wytwarzania, montowania i pakowania wyrobów medycznych
  - kontroli urządzeń i procesów
  - nadzoru nad personelem i jego higieną
  - sposobu pakowania i doboru opakowań sterylizacyjnych
  - warunków przechowywania materiału sterylnego

Łańcuch zależności sterylizacyjnych

- Zasady aseptyki obowiązują na każdym etapie dekontaminacji.
- W miejscu jej wykonywania należy wydzielić odrębne strefy do wykonywania poszczególnych procesów (strefę materiałów skażonych, strefę materiałów czystych i strefę materiałów sterylnych).
- Nosić odpowiednią odzież ochroną
- Zachowywać higienę osobistą
- Niewłaściwe postępowanie na jednym z etapów powoduje, że produkt nie jest sterylny.

Sterylicacja tlenkiem etylenu (Ethylene Oxide – EO)

Czynnik sterylizujący (EO)

- Tlenek etylenu (EO) jest gazem o silnym działaniu biobójczym
- Tlenek etylenu jest gazem „niebezpiecznym”
- Reaktywny chemicznie

• Toksyczny

• Mutanogeny

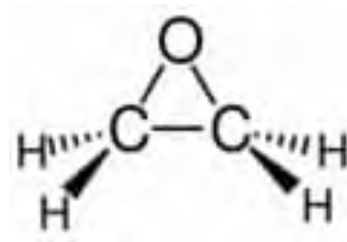

• Karcinogeny

• Łatwopalny

• Wybuchowy

Wzór strukturalny tlenku etylenu

Toksyczność EO

- EO jest gazem toksycznym, szczególnie podczas wdychania, w kontakcie ze spojówkami, śluzówkami i skórą.
- Dawka śmiertelna to 270 mg/kg masy ciała
- Najwyższe dopuszczalne stężenia EO w środowisku pracy w Polsce to 1 mg/m³.
- Dopuszczalna ekspozycja na EO w czasie 8 godzin pracy wynosi 1 ppm.

Sterylizatory EO powinni obsługiwać tylko pracownicy przeszkoleni do pracy z tym czynnikiem sterylizującym.

Działanie biobójcze EO

- Tlenek etylenu (EO) jest gazem o silnym działaniu biobójczym
- Zabija bakterie wegetatywne, spory bakterii i inne mikroorganizmy na drodze alkilacji – wprowadzenie rodnika alkilowego* do cząsteczki w miejsce atomu wodoru prowadzi do trwałego uszkodzenia komórek drobnoustrojów.
- Skuteczność zabicia zależy od stężenia EO, czasu działania, temperatury i wilgotności.
- Zabicie mikroorganizmów wskutek alkilowania zapewnia selektywną i delikatną metodę sterylizacji nieuszkodzającą wyrobów.

* niestabilna cząsteczka powstająca z utraty wodorów z alkanów, charakteryzuje się niesparowanym elektronem przez co szybko wchodzi w reakcje z innymi cząsteczkami.

Zgodność materiałowa sterylizacji EO

- Wysoki stopień zgodności materiałowej, nie uszkadza materiałów.
- Przeznaczony do sterylizacji materiałów z różnych rodzajów tworzyw sztucznych, gumy, metalu i szkła.
- Nie powinien być stosowany do sterylizacji płynów, proszków, olejów, maści, żelów, drewna, skóry, materiałów silnie absorbujących EO oraz urządzeń ze źródłami energii, które mogłyby powodować powstanie samozapłonu podczas sterylizacji.

Zastosowanie sterylizacji EO

- Materiały termowrażliwe, dla których nie ma innej metody sterylizacji.
- Wysoki stopień dyfuzji i przenikania do materiałów i wyrobów medycznych wykonanych z polimerów, wyrobów o długich wąskich światłach, wielokrotnie opakowanych.
- Brak ograniczeń co do wielkości i kształtu wyrobów medycznych, nie ma ograniczeń co do długości i średnicy wyrobów.
- W praktyce medycznej do sterylizacji m. in. bronchoskopów, cystoskopów, gastroskopów, laryngoskopów, sond płucnych, przewodów drenowych z tworzyw sztucznych, kabli elektrycznych, kamer, światłowodów, optyk itp.

Pakowanie w sterylizacji EO

- Materiały opakowaniowe do przygotowania pakietów z uwagi na wysoką kompatybilność materiałową sterylizacji EO są takie jak w przypadku sterylizacji parą wodną:
- rękawy, torebki papierowo-foliowe
- papier, włóknina
- sztywne pojemniki sterylizacyjne.
- Nie stosować opakowań wykonanych z folii, celofanu, polichlorku winylu, nieprzepuszczalnej folii polipropylenowej, nylonu itp.

Pakowaniu poddajemy tylko wyroby uprzednio umyte i zdezynfekowane, wyptukane i wysuszone zgodnie z instrukcją użytkowania wyrobu medycznego.

Stosowanie bariery sterylnej zgodnie z zaleceniami producenta sterylizatora.

Parametry krytyczne procesu sterylizacji EO

Proces sterylizacji EO jest procesem przebiegającym w podciśnieniu lub nadciśnieniu z wykorzystaniem 100% EO lub w połączeniu z innymi gazami np. CO₂.

Parametry procesu sterylizacji EO:

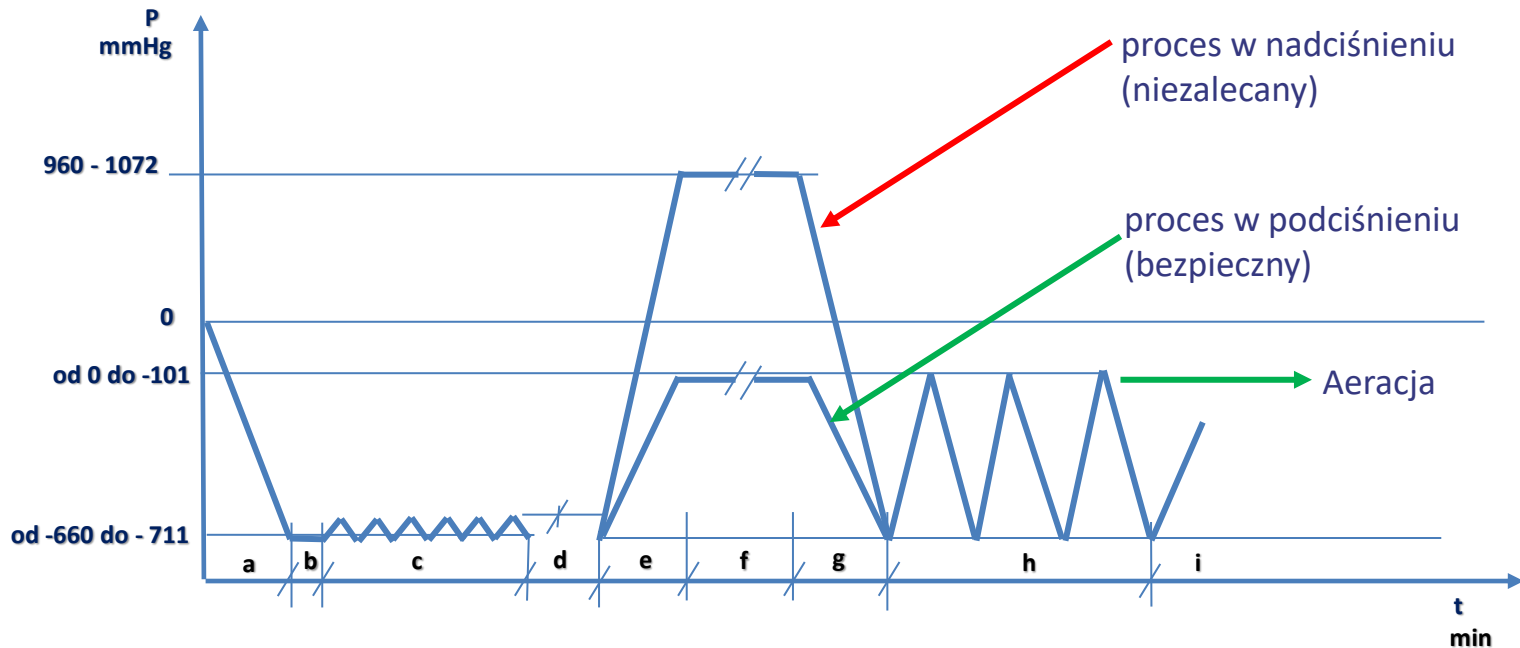
- Stężenie EO: 450-1200 mg/ l
- Wilgotność względna: 40-80%
- Temperatura: 40-63°C
- Czas: 1-6 godz.

Obecnie w zakładach opieki zdrowotnej sterylizatory EO powinny być zasilane jednorazowymi nabojami ze 100% EO.

Zakresy parametrów mieszczące się w powyższych granicach są podawane przez producenta dla konkretnego sterylizatora EO.

Należy ściśle przestrzegać zaleceń producenta dotyczących obsługi sterylizatora !!!

Przykładowy przebieg cyklu w sterylizatorze EO

a – wstępne usuwanie powietrza; **b** – test szczelności; **c** – wstępne nawilżanie; **d** – utrzymanie wilgotności;
e – wstrzyknięcie EO; **f** – ekspozycja na EO; **g** – usuwanie EO; **h** – 3-krotne płukanie powietrzem; **i** – końcowy dopływ powietrza, osiągnięcie ciśnienia atmosferycznego

Napowietrzanie/aeracja wsadów

- Konieczność degazacji wsadów z uwagi na ogromną łatwość przenikania EO przez większość materiałów oraz jego absorpcję.
- Usuwanie EO odbywa się poprzez napowietrzanie w komorze sterylizatora lub w dodatkowych urządzeniach aeratorach.
- Napowietrzanie w aeratorach odbywa się przy podwyższonej temperaturze, dostosowanym ciśnieniu i przy dużej częstotliwości wymiany powietrza, co prowadzi do usunięcia EO z materiałów.
- W zależności od materiałów i konfiguracji wsadów faza napowietrzania może zająć od kilku godzin do kilku dni.
- Jeśli producent sterylizatora nie określił czasu aeracji to powinien on wynosić 8-12 godzin w warunkach wymuszonego obiegu powietrza przy temperaturze 50-60 °C.

Kontrola procesu sterylizacji EO

Powinna dotyczyć 4 parametrów krytycznych:

- Stężenia EO
- Temperatury
- Czasu
- Wilgotności względnej.

Metody kontroli:

- Fizyczna (odczyt z urządzeń pomiarowych sterylizatora, rejestratorów, zapis)
- Biologiczna (wskaźniki biologiczne spory *Bacillus atrophaeus* $\geq 1 \times 10^6$, każdy cykl, zgodnie z instrukcją obsługi sterylizatora). Czas aeracji wskaźnika biologicznego/PCD podany przez producenta wskaźników.
- Chemiczna (w każdym pakiecie, zewnątrznie – wskaźniki typu 1).

Skuteczność procesu sterylizacji EO

- Skuteczność mikrobiologiczna procesu sterylizacji EO powinna zostać wykazana w procesie kwalifikacji procesowej.
- Skuteczność mikrobiologiczna powinna zostać potwierdzona z wykorzystaniem wskaźników biologicznych w przyrządach testowych procesu przeznaczonych przez wytwórcę do konkretnego modelu sterylizatora i procesu, opakowanych w odpowiedni system bariery sterylnej.

Wymagania - sterylizacja EO

- Sterylizatory z procesem podciśnieniowym i automatyczną aeracją.
- Aeracja bezpośrednio w komorze sterylizatora lub w odrębnym urządzeniu aeracyjnym zainstalowanym w tym samym pomieszczeniu co sterylizator EO.
- Sterylizatory jak i urządzenia do aeracji powinny być wyposażone w zintegrowane lub oddzielne urządzenia do utylizacji EO.
- Sterylizatory EO powinny być zasilane z nabojów pozwalających na przeprowadzenie 1 cyklu sterylizacji.
- Sterylizatory nieprzelotowe – rozładunek z wykorzystaniem okna podawczego/komory podawczej pomiędzy strefą wyrobów czystych a strefą wyrobów sterylnych.

Wymagania – sterylizacja EO

- Sterylizatory przelotowe – rozładunek wyrobów sterylnych w odrębnym pomieszczeniu połączonym bezpośrednio ze strefą wyrobów sterylnych.
- Sterylizatory EO z funkcją aeracji powinny być zainstalowane w odrębnym pomieszczeniu w strefie wyrobów czystych.
- Sterylizatory EO mogą być zainstalowane poza strefą wyrobów czystych, w osobnym pomieszczeniu jeśli zostanie zapewniona śluza dla personelu oraz szczelne opakowania transportowe dla wyrobów przed i po sterylizacji.
- Pomieszczenia, w których są prowadzone procesy sterylizacji EO powinny być wyposażone w urządzenia sygnalizujące przekroczenia NDS w miejscu pracy.
- W pomieszczeniu gdzie zainstalowany jest sterylizator EO należy zapewnić minimum 10-krotną wymianę powietrza co godzinę.

Normy

- PN-EN 1422: 2014-08. Sterylizatory do celów medycznych. Sterylizatory na tlenek etylenu. Wymagania i metody badania.
- PN-EN ISO 11135:2014-08/A1:2020-04. Sterylizacja produktów stosowanych w ochronie zdrowia. Tlenek etylenu. Wymagania dotyczące opracowywania, walidacji i rutynowej kontroli procesu sterylizacji wyrobów medycznych.
- PN-EN ISO 11138-1:2017-05. Sterylizacja produktów stosowanych w ochronie zdrowia. Wskaźniki biologiczne. Część 1: Wymagania ogólne
- PN-EN ISO 11138-2:2017-05. Sterylizacja produktów stosowanych w ochronie zdrowia. Wskaźniki biologiczne. Część 2: Wskaźniki biologiczne dla procesów sterylizacji tlenkiem etylenu.

Sterylicacja parą wodną i formaldehydem (LTSF – Low Temperature Steam Formaldehyde Sterilization)

Czynnik sterylizujący (FO)

Formaldehyd (FO)

- bezbarwny gaz o drażniącym zapachu,
- niestabilny, reaktywny chemicznie,
- dobrze rozpuszczalny w wodzie, efektywnie wiąże się z parą wodną,
- roztwór wodny formaldehydu to formalina stosowana w procesach biobójczych i w konserwacji materiału biologicznego;
- rozpuszcza się w etanolu, eterze etylowym, metanolu, n-butanolu i n- propanolu.

Czynnik sterylizujący (FO)

- Roztwory formaldehydu są toksyczne (roztwory o stężeniu powyżej 25%), żrące lub drażniące.
- Formaldehyd uzyskuje się w wyniku dehydratacji alkoholu metylowego.
- Formaldehyd prowadzi do nieodwracalnych zmian w komórkach organizmów żywych.
- Jest substancją rakotwórczą i mutagenną.

Toksyczność FO

- Do zatrucia formaldehydem może dojść na drodze oddechowej, pokarmowej oraz przez skórę i błony śluzowe.
- Formaldehyd może zanieczyszczać wodę, powietrze zagrażając bezpieczeństwu ekologicznemu.
- Wyczuwalny w stężeniach niższych od toksycznych (od 0,05 ppm).
- Obecnie dopuszczalne wartości formaldehydu dla sektorów służby zdrowia to 0,5 ppm.

Działanie biobójcze FO

- Formaldehyd zabija drobnoustroje na drodze alkilacji.
- Zabija bakterie wegetatywne w bardzo niskich stężeniach 1-2 mg/l.
- Formaldehyd w formie gazowej niszczy spory bakterii przy bardzo wysokich stężeniach 100 mg/l.
- Formaldehyd w połączeniu z parą wodną nasyconą działa sporobójczo już w stężeniu 3 mg/l.
- Formaldehyd wykazuje działanie powierzchniowe.

Zgodność materiałowa sterylizacji LTSF

- Sterylizacji LTSF mogą być poddawane materiały termowrażliwe, dla których nie jest dostępna inna metoda sterylizacji, i dla których dopuszczalna temperatura sterylizacji wynosi powyżej 50 °C.
- W procesie sterylizacji LTSF mogą być sterylizowane wyroby wykonane z polietylenu, politetrafluoroetylenu, polipropylenu, poliestrów i poliamidów.

Zastosowanie sterylizacji LTSF

- Do sterylizacji materiałów termowrażliwych w obszarze medycznym.
- Głównie chirurgii małej inwazji (MIC) oraz do endoskopów sztywnych.
- Zgodnie z zaleceniami producenta danego sterylizatora i producenta wyrobów medycznych.
- Zastosowanie do pojemników, tac, drenów, endoskopów sztywnych i ich akcesoriów, endoskopów elastycznych i ich akcesoriów, optyk, światłowodów, sond ultradźwiękowych, wiertarek elektrycznych itp.
- Nie stosować do materiałów silnie pochłaniających formaldehyd (len, bawełna), płynów, przedmiotów łatwopalnych i wybuchowych, produktów medycznych jednorazowego użytku.

Pakowanie w sterylizacji LTSF

- Przed opakowaniem każdy przedmiot powinien być oczyszczony, umyty, zdezynfekowany, wyptukany i wysuszony.
- Stosować opakowania sterylizacyjne zgodne z normą PN-EN 868-6. Opakowania dla finalnie sterylizowanych wyrobów medycznych - Część 6: Papier do niskotemperaturowych procesów sterylizacji - Wymagania i metody badań.
- Opakowania papierowo-foliowe – mniejsza zawartość resztkowa formaldehydu niż w opakowaniach papierowych.
- Nie stosować opakowań foliowych, bawełnianych, lnianych, silnie pochłaniających formaldehyd.

Parametry krytyczne procesu LTSF

Metoda sterylizacji parą wodną i formaldehydem przebiega w podciśnieniu, czynnikiem sterylizującym jest formaldehyd i para wodna o niskiej temperaturze.

Parametry:

- Stężenie formaliny: 2-5%

Stężenie formaldehydu w warstwie kondensatu na powierzchniach poddawanych sterylizacji (stężenie/wilgotność).

- Wilgotność względna: powyżej 70%
- Temperatura: 48-75°C
- Czas: 0,5-4 godz.

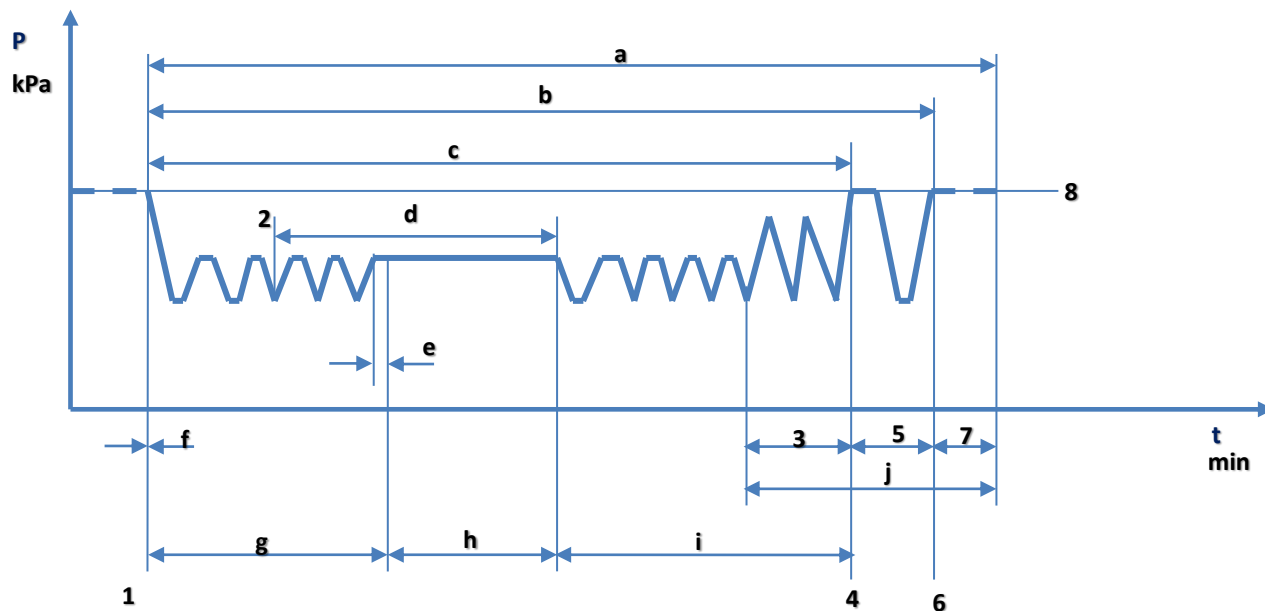
Parametry różnią się znacznie w zależności od zastosowanej technologii – należy ściśle przestrzegać zaleceń producenta !!!

Przebieg cyklu LTSF

Fazy cyklu sterylizacji parą wodną i formaldehydem

- Faza wstępna – Usuwanie powietrza, penetracja pary, kondensacja pary nasyconej w miejscu działania formaldehydu.
- Faza ekspozycji – sterylizacja w określonych parametrach temperatury, ciśnienia oraz stężenia formaldehydu.
- Faza desorpcji – desorpcja formaldehydu (wypłukiwanie za pomocą pary wodnej) suszenie, napowietrzanie.
- Integralną częścią każdego procesu powinien być test szczelności ($\leq 0,5$ mbar /10 minut).

Przykładowy przebieg cyklu w sterylizatorze parą wodną i formaldehydem wg prEN 14180: 2023

1 – początek cyklu; 2 – początek wstrzykiwania czynnika sterylizującego; 3 – płukanie w cyklu; 4 – zakończenie cyklu; 5 – płukanie po zakończeniu cyklu; 6 – wskazanie do rozładunku; 7 – wyjęcie materiałów sterylnych; 8 – ciśnienie atmosferyczne
a – proces sterylizacji; b – cykl operacyjny; c – cykl sterylizacji; d – faza ekspozycji; e – czas wyrównania; f – podgrzewanie; g – usuwanie powietrza i etap kondycjonowania; h – czas utrzymania; i – etap desorpcji; j – etap napowietrzania

Skuteczność procesu sterylizacji LTSF

Skuteczność procesu sterylizacji będzie uzależniona od:

- Fazy kondycjonowania (usuwanie powietrza, wytworzenie warstwy skroplin na powierzchniach).
- Skuteczności przenikania formaldehydu (jest skuteczny głównie na powierzchniach, wnikanie czynnika sterylizującego będzie uzależnione od fazy odpowietrzania).
- Prawidłowego doboru parametrów krytycznych w trakcie fazy ekspozycji.
- Konfiguracji wsadów i rodzajów opakowania.
- Kontroli dyfuzji formaldehydu od fazy gazowej do wytworzenia kondensatu na sterylizowanych powierzchniach.

Kontrola procesu sterylizacji LTSF

Ocena ekspozycji sterylizacyjnej metodami fizycznymi, chemicznymi i biologicznymi.

- fizycznie – monitorowanie, rejestracja i zapis wszystkich parametrów krytycznych procesu (temperatura, wilgotność, stężenie formaldehydu, czas ekspozycji).
- biologicznie – za pomocą wskaźników biologicznych (spory *Geobacillus stearothermophilus* $\geq 1 \times 10^6$ /jednostkę) w każdym cyklu, w najtrudniejszym miejscu jeśli chodzi o dostęp czynnika sterylizującego.
- Wskaźniki chemiczne wewnątrz pakietów w celu potwierdzenia wnikania czynnika sterylizującego, wskaźniki typu 1 na zewnątrz na opakowaniu sterylizacyjnym.

Desorpcja FO

- Desorpcja FO – usuwanie mieszaniny formaldehydu i pary wodnej w powtarzających się cyklach dostarczania pary wodnej i wytwarzania próżni.
- Obniżenie stężenie formaldehydu do poziomu bezpiecznego.
- Dopuszczalne stężenie formaldehydu $< 200 \mu\text{g}$ na bibułę filtracyjną o średnicy 70 mm.

Pochłanianie FO przez materiały

Materiał	Przybliżone wartości pozostałości formaldehydu w odniesieniu do pozostałości na bibule filtracyjnej
Bibuła filtracyjna	1,0
Włókna poliestrowe	1,3
Pościel bawełniana	0,65
Poliamid 6	0,8
Polietylen	0,4
Polipropylen	0,1
Polimetakrylan metylu	0
Octan celulozy	0,15
Kauczuk butylowy	1,1
Folia aluminiowa	0
Folia miedziana	0
Stal nierdzewna	0,1

Normy

- PN-EN 14180: 2014 Sterylizatory do celów medycznych. Sterylizatory na niskotemperaturową parę wodną i formaldehyd. Wymagania i badania (obecnie aktualizowana prEN 14180: 2023).
- PN-EN ISO 25424: 2020-03/A1: 2022-09 Sterylizacja produktów stosowanych w ochronie zdrowia. Niskotemperaturowa para wodna i formaldehyd. Wymagania dotyczące opracowywania, walidacji i rutynowej kontroli procesu sterylizacji wyrobów medycznych.
- PN-EN ISO 11138-5: 2017-05 Sterylizacja produktów stosowanych w ochronie zdrowia. Wskaźniki biologiczne. Część 5: Wskaźniki biologiczne dla procesów sterylizacji niskotemperaturową parą wodną i formaldehydem.

Sterylicacja waporyzowanym nadtlenkiem wodoru (VH_2O_2)

Czynnik sterylizujący VH_2O_2

Nadtlenek wodoru

- Ciecz o bladoniebieskim zabarwieniu, w rozcieńczeniu bezbarwna.
- Niewielkie ilość gazowego nadtlenku wodoru występują naturalnie w powietrzu.
- Niestabilny, łatwo rozkłada się do tlenu i wody z wydzieleniem ciepła.
- Jest niepalny, ale jako silny utleniacz może powodować samozapłon w kontakcie z materiałem organicznym.
- Do sterylizacji wykorzystywany jest nadtlenek wodoru w postaci gazu.

Toksyczność H₂O₂

- Nadtlenek wodoru jest zakwalifikowany do substancji niebezpiecznych.
- Zgodnie z załącznikiem VI, część trzecia, tabela 3.1 rozporządzenia CLP* roztwory nadtlenku wodoru w zakresie zastosowania jako odpowiednie do sterylizacji są klasyfikowane do tabeli H2.
- Nadtlenek wodoru może działać drażniąco na skórę i drogi oddechowe (35%) może powodować oparzenia skóry, uszkodzenie oczu, wykazywać toksyczność ostrą po połknięciu oraz działać szkodliwie w następstwie wdychania (50%).
- Nadtlenek wodoru jest używany w sterylizatorach niskotemperaturowych w stężeniu 50-60%.
- Stężony nadtlenek wodoru jest przekształcany w gaz o określonym stężeniu nadtlenku wodoru ustalonym odpowiednio do ładunku sterylizatora.
- Dopuszczalna ilość nadtlenku wodoru w otoczeniu sterylizatora powinna wynosić ≤ 1 ppm w czasie 8 godzin.

*Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1272/2008 z dnia 16 grudnia 2008 r. w sprawie klasyfikacji, oznakowania i pakowania substancji i mieszanin, zmieniające i uchylające dyrektywy 67/548/EWG i 1999/45/WE oraz zmieniające rozporządzenie (WE) nr 1907/2006 (Tekst mający znaczenie dla EOG)

Działanie biobójcze H₂O₂

- Nadtlenek wodoru posiada działanie biobójcze dzięki właściwościom utleniającym.
- Wykazuje działanie bakteriobójcze, prątkobójcze, grzybobójcze, wirusobójcze i sporobójcze.
- Proces sterylizacji waporyzowanym nadtlakiem wodoru powinien zapewnić uzyskanie prawdopodobieństwa obecności żywych drobnoustrojów na/w wyrobie równe lub mniejsze niż 1×10^{-6} .

Zastosowanie/ Zgodność materiałowa VH_2O_2

- Sterylizatory niskotemperaturowe z waporyzowanym nadtlenkiem wodoru jako czynnikiem sterylizacyjnym są przeznaczone do sterylizacji termolabilnych wrażliwych na wilgoć wyrobów medycznych w placówkach służby zdrowia oraz mogą być zastosowane do wyrobów medycznych wielorazowego użytku, które są kompatybilne z procesem sterylizacji waporyzowanym nadtlenkiem wodoru.
- Zgodność materiałowa z wyrobami z plastiku, elastomerami, polimerami.
- Polietylen, poliestry, polipropyleny, polistyren, silikon

Przeciwwskazania do stosowania sterylizacji VH_2O_2

- Proszki, celuloza, bawełna lub inne materiały absorbujące nadtlenek wodoru.
- W zależności od typu sterylizatora ograniczenia dotyczą narzędzi posiadających kanały.
- Narzędzia z kanałem zamkniętym z jednego lub obu końców.

Pakowanie w sterylizacji VH_2O_2

- Wyroby medyczne należy pakować w opakowania sterylizacyjne nie zawierające celulozy, która pochłania nadtlenek wodoru obniżając jego stężenie biobójcze.
- Rękawy, torebki typu Tyvek (materiał syntetyczny wykonany z przędzy polietylenowej, nie zawiera celulozy).
- Tace specjalnie dopasowane do sterylizatora umożliwiające przenikanie nadtlenu wodoru do wszystkich powierzchni wsadu.
- Wsad musi być suchy.

Przebieg cyklu VH_2O_2

- Proces przebiega w podciśnieniu
- Usunięcie powietrza i faza kondycjonowania
- Wytworzenie próżni w komorze
- Wprowadzenie 59% nadtlenu wodoru do parownika
- Wprowadzenie nadtlenu wodoru w postaci gazu do komory
- Dyfuzja
- Wprowadzenie powietrza lub gazu obojętnego
- Etap usuwania nadtlenu wodoru z załadunku (oczyszczanie)
- Napowietrzenie wsadu w celu osiągnięcia ciśnienia atmosferycznego.

Parametry krytyczne rejestrowane w procesie VH_2O_2

Etap cyklu		Czas	Temperatura	Ciśnienie	Stężenie VH_2O_2
1	Początek cyklu operacyjnego	×			
1-3	Etap kondycjonowania	×	×	×	
2	Początek fazy ekspozycji	×	×	×	×
3	Początek czasu utrzymania	×	×	×	×
4*	Początek wytrysku powietrza/ gazu obojętnego (jeśli dotyczy)	×	×	×	×
5*	Koniec wytrysku powietrza/ gazu obojętnego (jeśli dotyczy)	×	×	×	×
6	Koniec czasu utrzymania i początek czasu oczyszczania	×	×	×	×
6-7	Etap oczyszczania	×	×	×	
7	Koniec etapu oczyszczania i początek etapu napowietrzania	×		×	
8	Koniec cyklu	×			

* fazy cyklu rejestrowane jako część zapisu w czasie utrzymania.

Kontrola procesu sterylizacji VH_2O_2

- Kontrola parametrów fizycznych i chemicznych.
- Kontrola biologiczna (wskaźniki biologiczne – spory *Geobacillus stearothermophilus* – $\geq 1 \times 10^6$ /jednostkę).
- Kontrola wsadu – zastosowanie odpowiednich przyrządów testowych procesu – PCD w celu potwierdzenia skutecznego przenikania czynnika sterylizującego do wsadu.
- Kontrola wskaźnikami chemicznymi – wskaźnik umieszczane wewnątrz pakietów oraz na zewnątrz bariery sterylnej wskaźnik typu 1.

Normy

- prEN 17180: 2023-02 Sterylizatory do celów medycznych. Sterylizatory na niskotemperaturowy waporyzowany nadtlenek wodoru. Wymagania i badania.
- EN ISO 22441 Sterylizacja produktów ochrony zdrowia. Nadtlenek wodoru odparowany w niskiej temperaturze. Wymagania dotyczące opracowania, walidacji i rutynowej kontroli procesu sterylizacji wyrobów medycznych.

Sterylicacja plazmą z VH_2O_2

Czynnik sterylizujący (plazma z VH_2O_2)

- Plazma utworzona z nadtlenu wodoru przy użyciu silnego pola elektromagnetycznego w niskich temperaturach (50 – 60°C).
- Nadtlenek wodoru w postaci gazu jest przekształcany w stan plazmy, co powoduje tworzenie reaktywnych chemicznie wolnych rodników.
- Stan przekształcenia gazowego nadtlenu wodoru w plazmę zapewnia rozkład nadtlenu wodoru do produktów nieszkodliwych takich jak woda i tlen.

Toksyczność VH_2O_2

- Wsady po sterylizacji nie powinny zawierać żadnych toksycznych pozostałości.
- Dopuszczalny poziom narażenia na nadtlenek wodoru wynosi 1 ppm/ 8 godzin (Francja) i 0,5 ppm/ 8 godzin (USA, Niemcy).
- Ilość nadtlenu wodoru w otoczeniu sterylizatora, w komorze sterylizatora i we wsadzie powinna być poniżej tych wartości.
- Pozostałość nadtlenu wodoru po procesie sterylizacji będzie uzależniona od wielkości załadunku, jego konfiguracji, materiałów z jakich jest złożony, ilości warstw i rodzaju opakowań.
- Istnieje konieczność kontroli pozostałości nadtlenu wodoru we wsadach i otoczeniu.

Ranjit N., Laurent M. Residual hydrogen peroxide after low temperature sterilization: is there a risk for sterilization operators? Zentralsterilization 2022; 30: 146-151.

Działanie biobójcze plazmy z VH_2O_2

- Plazma powstająca z nadtlenu wodoru zapewniała najwyższy stopień zabicia spor w dziesiętnej skali logarytmicznej (5,53) w porównaniu do plazmy pochodzącej z tlenu (0,39), tlenku azotu (1,10) czy glutaraldehydu (0,53). Wyniki skuteczności nie odzwierciedlały działania tylko plazmy jako czynnika sterylizującego. Były wypadkową działania plazmy i nadtlenu wodoru.
- Inaktywacja drobnoustrojów w wyniku ekspozycji na wolne rodniki powstające przez wytworzenie plazmy z nadtlenu wodoru.
- W procesie sterylizacji plazmą z nadtlenu wodoru skuteczność sterylizacji jest wynikiem zarówno działania biobójczego nadtlenu wodoru jak i plazmy.

Zastosowanie/ zgodność materiałowa sterylizacji plazmą z VH_2O_2

- Materiały i wyroby medyczne termolabilne, których nie można poddać sterylizacji parą wodną w nadciśnieniu.
- Materiały i wyroby medyczne przewidziane przez producenta określonego sterylizatora.
- Endoskopy sztywne, zgłębniki, kamery, zasilacze, baterie.
- Zgodność materiałowa z wyrobami z plastiku, elastomerami, polimerami.
- Polietylen, poliestry, polipropyleny, polistyren, silikon – nie zawsze materiały wykazujące zgodność materiałową ze sterylizacją waporyzowanym nadtlenkiem wodoru są zgodne ze sterylizacją plazmą z nadtlenku wodoru. Decydują zalecenia wytwórcy sterylizatora.

Przeciwwskazania do sterylizacji plazmą z VH_2O_2

- Ciecze, proszki, materiały zawierające celulozę (bawełna, papier, tektura, len, ręczniki, opatrunki z gazy) lub inne materiały absorbujące nadtlenek wodoru.
- W zależności od typu sterylizatora ograniczenia dotyczą narzędzi posiadających kanały.
- Narzędzia z kanałem zamkniętym z jednego lub obu końców.
- Nie powinno się poddawać sterylizacji wyrobów zanieczyszczonych, zardzewiałych lub uszkodzonych.

Przykładowe parametry krytyczne procesu sterylizacji plazmą z VH_2O_2

- Stężenie czynnika sterylizującego H_2O_2 na komorę
- Czas ekspozycji (czas dyfuzji+ czas plazmy)
- Temperatura poniżej 60°C
- Ciśnienie 70-85 Pa (w fazie plazmy)
- Moc 380-480 W

Czas trwania cyklu 28-77 minut w zależności od modelu sterylizatora.

Przebieg cyklu sterylizacji plazmą z VH_2O_2

Proces przebiega w podciśnieniu i polega na:

- wytworzeniu i osiągnięciu próżni w komorze i wsadzie niezbędnej do wprowadzenia nadtlenu wodoru
- wprowadzeniu 59% nadtlenu wodoru do parownika
- wprowadzenie gazowego nadtlenu wodoru do komory
- dyfuzji
- wytworzeniu próżni potrzebnej do powstania plazmy
- wytworzeniu plazmy pod wpływem pola elektromagnetycznego
- wprowadzeniu powietrza

Skuteczność procesu sterylizacji plazmą z VH_2O_2

- Uzależniona od prawidłowego przygotowania wyrobów medycznych wielorazowego użytku. Wyroby powinny być dokładnie umyte, wyptukane i wysuszone.
- Wrażliwość procesu sterylizacji plazmą z VH_2O_2 na pozostałości zanieczyszczeń nieorganicznych i organicznych z uwagi na działanie oksydacyjne nie alkilujące.

Normy

- Brak norm odnoszących się do niskotemperaturowej sterylizacji plazmowej.
- W przypadku gdy plazma jest tworzona z waporyzowanego nadtlenu wodoru zastosowanie może mieć prEN 17180: 2023-02 Sterylizatory do celów medycznych. Sterylizatory na niskotemperaturowy waporyzowany nadtlenek wodoru. Wymagania i badania.

Podsumowanie

- Procesy sterylizacji niskotemperaturowej są przeznaczone do wyrobów termolabilnych wrażliwych na wysoką temperaturę i wilgoć.
- Procesy sterylizacji niskotemperaturowej powinny gwarantować kompatybilność materiałową ze sterylizowanymi wyrobami.
- Procesy sterylizacji niskotemperaturowej bez względu na zastosowany chemiczny czynnik sterylizujący powinny zapewniać skuteczność sterylizacji zgodnie z prawdopodobieństwem $SAL \leq 10^{-6}$.
- Procesy sterylizacji niskotemperaturowej powinny podlegać kontroli fizycznej, chemicznej i biologicznej w każdym cyklu.

**DOFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW
BUDŻETU PAŃSTWA
umowa PIB
nr: NIZP PZH-PIB/2021/1094/1056**

Zadanie 5. Popularyzacja wiedzy i informowanie społeczeństwa o aktualnej sytuacji epidemiologicznej chorób i zakażeń oraz sytuacji zdrowotnej obywateli, a także popularyzacja wiedzy i zachowań sprzyjających zdrowiu w zakresie profilaktyki chorób, prawidłowego odżywiania oraz prozdrowotnego stylu życia

Dziękuję za uwagę